
Ekostaden Augustenborg – erfarenheter och lärdomar

Förord

Augustenborg och det goda livet, sid 6
Katrin Stjernfeldt Jamneh och Lars-Erik Lövdén

Forskning och praktik, sid 7
Olof Philipson

Ekostaden som projekt och testbädd

En bok om Ekostaden Augustenborg, sid 10
Bengt Persson och Monika Månsson

Så initierades och skapades
Ekostaden Augustenborg, sid 16
Bengt Persson

Augustenborg som ett urbant laboratorium, sid 23
Andrew Karvonen. Vetenskaplig artikel

Ett innovationsprojekt med sociala förtecken, sid 31
Trevor Graham

Augustenborgs blågröna testbädd –
en plats för utveckling och lärande, sid 37
Caroline Wigren och Håkan Rosqvist

Deltagande och medbestämmande i
Ekostaden Augustenborg, sid 43
*Carlos Martinez Avila, Helena Hanson
och Johanna Alkan Olsson*

Augustenborg i ett hållbarhetshistoriskt
perspektiv, sid 51
Per-Arne Nilsson

Extern projektfinansiering, sid 56
Bengt Persson

Att leva och bo i Augustenborg

Det planerade folkhemmet, sid 62
Tomas Tägil

Augustenborgs historia före 1948, sid 74
Göran Rosberg

Arkitekturen i grannskapsenheten Augustenborg, sid 77
Tomas Tägil

Studiecirkel i stadsdelshistoria, sid 81
Caroline Alesmark

Fakta om Greenhouse, sid 84
Frida Persson Boonkaew

Greenhouse – det klimatsmarta flaggskeppet, sid 90
Misse Wester och Annika Carlsson Kanyama. Vetenskaplig artikel

Framtidens tvättstuga, sid 96
Caroline Alesmark

Stadsodling i Augustenborg, sid 100
Jessica Persson

Greenhouse – till allmän nytta eller
kommunal gentrifiering?, sid 102
Martin Grander. Vetenskaplig artikel

Utveckling av levnadsvillkor i Augustenborg, sid 111
Martin Grander

Från stadsdelsskola till en skola i staden, sid 115
Andreas Berg

Gnistan – en unik mötesplats för lärande, sid 120
Kerstin Sonesson

Forskning om Gnistan: Ungdomar -
problem eller potential, sid 124
Catarina Rolfsdotter-Jansson

Eldsjälen som startade Gnistan, sid 125
Caroline Alesmark

En teater för gemenskap, sid 127
Daniel Möller

Gårdar och gröna tak

Utemiljöernas kvalitéer i Augustenborg från
1940-talet till 2010-talet, sid 132

Bengt Persson, Ann-Sofi Högborg och Anders Folkesson

Biologisk mångfald i Ekostaden Augustenborg, sid 144
Annika Kruuse

Augustenborgs botaniska takträdgård – från industripark
till gröna tak och forskningsmiljö, sid 149
Jonatan Malmberg

Mossor på gröna tak, sid 159
Nils Cronberg

Gröna tak, dagvatten och hållbarhet –
Augustenborg som forsniingsarena, sid 162
Tobias Emilson och Johanna Sörensen. Vetenskaplig artikel

Konsten att bygga ett grönt tak, sid 172
Bengt Persson

Ekostaden som klassrum, sid 174
Caroline Alesmark

Dagvatten

Dagvattensystemet i Augustenborg, sid 178
Marianne Beckmann

Dagvattnets väg genom Augustenborg, sid 186
Anders Folkesson

Perspektiv på nya dagvattensystem, sid 189
Lars Bengtsson

Förvaltning av ett öppet dagvattensystem -
erfarenheter från två decennier, sid 193
Anna Bernstad Saraiva

Så effektivt är det blågröna dagvattensystemet
i Augustenborg, sid 204
*Salar Haghighatafshar, Henrik Aspegren
och Karin Jönsson. Vetenskaplig artikel.*

Källaröversvämningar i Augustenborg
och Malmö, sid 214
Johanna Sörensen

Kretslopp, energi och mobilitet

Var avfallshanteringen i
Augustenborg revolutionerande?, sid 218
Anna Granberg och Bengt Persson

Avfallshantering i Ekostaden från 2008 och framåt, sid 223
Anna Bernstad Saraiva

Arkitekttävling om avfallshus, sid 229
Bengt Persson

Fastighetsnära källsortering ur de boendes perspektiv -
blev det lätt och rätt?, sid 234
*Anna Bernstad Saraiva, Susanne Ewert, Greger Henriksson
och Lynn Åkesson. Vetenskaplig artikel*

Ivan och hästen – Malmös rena hästkraft, sid 244
Jessica Persson

Gröna linjen – utsläppsfri servicetransport på tvärs, sid 246
Bengt Persson

Från kolkraft till vindkraft, sid 250
Monika Månsson

Augustenborg idag och i framtiden

ClimateCafé – deltagande utvärdering av det
hållbara dagvattensystemet, sid 258
Floris Boogaard och Guri Venvik, PhD. Vetenskaplig artikel

Augustenborg – svaret på en global utmaning?, sid 268
Jennifer Lenhart

Priser och utmärkelser till Augustenborg, sid 273
Monika Månsson

Stadsdelar som nav för omställning –
vad kan vi lära av berättelsen om Augustenborg?, sid 274
*Bernadett Kiss, Björn Wickenberg och Kes McCormick.
Vetenskaplig artikel*

Augustenborg – en förebild för klimatpositiv välfärd?, sid 284
Per-Arne Nilsson, Mats O Nilsson och Bengt Persson

Augustenborg och det goda livet

Bostadsområdet Augustenborg har allt sedan 1940-talet varit en förebild och ett framgångskoncept som fått gå i bräschen för en utveckling av en god och grön bostads- och stadsmiljö. När Augustenborg planerades och byggdes 1948-1952 var det Malmös första samlade exploateringsprojekt efter kriget och det första projekt som lades i händerna på stadens då nybildade bostadsbolag MKB. Det ledde till efterföljd med en lång rad framstående bostadsprojekt.

Berättelsen kring Malmös moderna omvandling med hållbar stadsutveckling i fokus brukar kretsa kring Västra hamnen, men faktum är att denna resa började i Augustenborg. När projektet Ekostaden genomfördes under slutet av 1990-talet var det den första stora hållbarhetsatsningen och ekologiska upprustningen av ett befintligt bostadsområde i Malmö. Det kom att bli ett föregångsexempel som blivit riktmarke för många efterföljande projekt. När nu Malmö, Sverige och världen står inför stora utmaningar för att skapa det goda framtida boendet kan Augustenborg åter igen bli en ledstjärna.

Som första kommun i Sverige skrev Malmö under uppropet The Shift, ett världsomspännande initiativ bestående av städer, regioner och andra aktörer som verkar för att bostaden ska behandlas som en rättighet. Det är förpliktigande och kräver ett aktivt arbete för att skapa bostäder som även Malmöbor med lägre inkomster ska kunna ha råd att bo i. Fokus har hittills varit på nyproduktionen och hur den ska kunna bli både hållbar och erbjuda bra och prisvärda bostäder. Men en hållbar stadsutveckling handlar minst lika mycket om det befintliga bostadsbeståndet och hur det ska kunna utvecklas i en hållbar riktning, samtidigt som boende kan skyddas från orimliga hyreshöjningar. Här kan Augustenborg än en gång gå i bräschen och bli ett föredöme.

Malmö, oktober 2020

Katrin Stjernfeldt Jammeh
Kommunstyrelsens ordförande i Malmö

Lars-Erik Lövdén
Styrelseordförande MKB

Forskning och praktik

Arkus syfte är att främja praktisk forskning och utveckling inom arkitektur och samhällsbyggnad, samt att tillgängliggöra information och resultat från denna verksamhet. För oss är det angeläget att bidra till att erfarenheter och lärdomar från ett banbrytande projekt som Ekostaden Augustenborg sammanställs och sprids. Det är också en särskild glädje för Arkus att kunna bidra till att en bok produceras där vetenskapliga texter belyser viktiga samhällsfrågor parallellt med evidensbaserad facktext mellan samma pärmar. Att det görs på svenska är särskilt ovanligt och angeläget. Det ger oss nya möjligheter att sprida vetenskaplig kunskap till praktiker.

Augustenborg är en viktig testbädd för ekologisk anpassning av den befintliga bebyggelsen och ett unikt exempel på hur det kan göras. Samtidigt är Augustenborg ett klassiskt och välbyggt exempel på en grannskapsenhet som kom att bli en modell för efterkrigstidens stadsbyggande i hela Sverige. Grannskapsenheterna är och förblir en mycket välfungerande modell som ger god livs- och boendekvalitet till dem som har glädjen och lyckan att få bo där. Varsam och hållbar utveckling av Sveriges grannskapsenheter är ett angeläget mål. Arkus ser boken om Augustenborg som ett viktigt redskap för att dokumentera hur en sådan utveckling kan drivas och sprida det budskapet till en bred krets av planerare, arkitekter, politiker med flera med inflytande över planering och samhällsutveckling.

Stockholm, oktober 2020

Olof Philipson
Ordförande Arkus

Ekostaden som projekt och testbädd

- 10 En bok om Ekostaden Augustenborg
- 16 Så initierades och skapades Ekostaden Augustenborg
- 23 Augustenborg som ett urbant laboratorium *Vetenskapligt*
- 31 Ett innovationsprojekt med sociala förtecken
- 37 Augustenborgs blågröna testbädd – en plats för utveckling och lärande
- 43 Deltagande och medbestämmande i Ekostaden Augustenborg
- 51 Augustenborg i ett hållbarhetshistoriskt perspektiv
- 56 Extern projektfinansiering

En bok om Ekostaden Augustenborg

Författare

Bengt Persson, Monika Månsson

Bengt Persson, agr.dr, landskapsarkitekt och tidigare samverkanslektor vid SLU Alnarp. Har disputerat inom kunskapsöverföring till yrkesverksamma.

Monika Månsson arbetar i dag som projektledare på miljöförvaltningen i Malmö stad, men har tidigare varit verksam som journalist och kommunikatör.

Augustenborg är både ett unikt exempel och ett helt vanligt svenskt bostadsområde. Det har varit nytt och enastående för dem som fick flytta hit under åren 1949-1952 till lägenheter med en standard som de flesta på den tiden upplevde som rena lyxen. Det har varit nedgånget och med ökande sociala problem när kraven på bostadsstandarden ökade under 1970-80-talen och de många och små lägenheterna inte längre var så fräscha. Det fick sin verkliga glans under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet när det då, och till stora delar fortfarande, unika projektet Ekostaden initierades och genomfördes med ambitionen att lyfta hela bostadsområdet såväl socialt som ekologiskt och därmed även ekonomiskt.

Ekostaden och Augustenborg har blivit lokalt, nationellt och internationellt mycket omskrivet och besökt av tusentals studenter, yrkesverksamma, politiker och andra med intresse för ekologisk och social modernisering av ett befintligt bostads-

område. Parallellt med bomässeområdet Bo01 har Augustenborg blivit en central del av Malmö stads varumärke som föregångare inom hållbart byggande och hållbar utveckling. Om Bo01, och sedan även Västra hamnen, där Bo01 ingår, har Malmö stad initierat och gett ut antologier med ambitionen att ge en korrekt bild av projekten, vad som gjorts, hur det gjorts och i görligaste mån hur det gått (Persson 2013, Persson 2015). För Augustenborg har motsvarande beskrivning saknats. Det kan synas lite sent att ge ut en bok om Ekostaden 20 år efter att projektet genomfördes, men intresset för Augustenborg kvarstår och (tyvärr) är Augustenborg, och den ekologiska upprustningen av ett befintligt bostadsområde som skedde där, fortfarande ett tämligen unikt exempel.

Ambitionen för huvudtexterna i denna bok, liksom för de två tidigare böckerna om Bo01 och Västra hamnen, har varit att de ska skrivas av initierade personer som inte själva varit involverade i genomförandet av det som texten handlar om. Faktauppgifter och beskrivningar ska vara kontrollerade och tillförlitliga. Men i vissa fall tillför ett inifrån-perspektiv och mer personliga reflektioner en viktig kunskap, liksom intervjuer med involverade personer, rena faktarutor och berättelser från området. Denna typ av material presenteras i boken med en grön balk i kanten på sidorna.

Under åren har Augustenborg varit föremål för olika typer av vetenskapliga undersökningar. I antologin hittar du åtta nyskrivna vetenskapliga

kapitel som skrivits av forskare, minst ett för varje tema. En separat vetenskaplig redaktion har bjudit in potentiella forskare, gjort urval av vilka som ska få medverka och sedan granskat och hanterat manus. Varje kapitel har sedan granskats av internationellt välrenommerade vetenskapliga granskare enligt de rutiner som gäller för vetenskapligt publicerade texter, se lista över granskare på tryckorts-sidan. De vetenskapliga texterna är ämnesmässigt smalare än de andra kapitlen och ger en djupare inblick i olika aspekter.

Boken har initierats av miljöförvaltningen i Malmö stad som också har haft ansvar för redaktionen. Till utgivarna har sedan tillkommit MKB Fastighets AB, Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp och Sustainable Business Hub. Stiftelsen Arkus har beviljat ett anslag till boken och har också tagit ansvar för att vara förläggare och distributör. Därtill har anslag beviljats från forskningsrådet Formas, Stiftelsen Sten K Johnson, Vinnova och Mistra Urban Futures Skånenod.

Sex teman

Bokens innehåll har samlats inom sex teman:

1. Ekostaden som projekt och testbädd
2. Att leva och bo i Augustenborg
3. Gärdar och gröna tak
4. Dagvatten
5. Kretslopp, energi och mobilitet
6. Augustenborg idag och i framtiden

Varje tema inleds med ett övergripande kapitel som avser ge en överblick och som följs av ett eller två vetenskapliga kapitel, blandade med andra kapitel som tar upp olika aspekter på temat och bidrar till förståelsen. När alla avsnitt är lästa, när alla pusselbitarna så att säga är på plats, framträder förhoppningsvis helhetsbilden desto tydligare. Redaktionen och redaktörernas förhoppning är att det ska ge en fördjupad förståelse av ett helt vanligt men högst ovanligt litet bostadsområde i Malmö.

Ekostaden som projekt och testbädd

En central fråga för lärandet om och av projektet Ekostaden Augustenborg är hur det kom sig att projektet initierades och genomfördes. För spridningen av Ekostaden som exempel och inspiration till andra bostadsområden i behov av ekologisk och social upprustning är det intressant att försöka ge en bild av hur det går till att sätta upp ett slikt projekt. Det som verkar ha varit förutsättningarna är att det fanns ett antal hot eller trängande behov att tillgodose som skapade handlingsberedskap hos nyckelaktörerna; det fanns ett antal drivande personer med tillräckligt handlingsutrymme för att kunna skapa resurserna och initiera projektet; och det fanns externa medel att söka som gav motiv till att mönstra intern finansiering. Sedan fanns det kreativa och bra idéer om vad som skulle genomföras, men det var inte idéerna som var drivkraften utan de andra tre aspekterna. En annan intressant fråga är vad projektet Ekostaden (som genomfördes 1998-2005) lett till i fortsatta förutsättningar för innovation och testbäddar i Augustenborg under de femton år som gått sedan projektet avslutades. Mycket av det som gjorts i Augustenborg är inte så nyskapande i sig, utan det är den praktiska tillämpningen och att många lösningar förverkligats tillsammans som ger en intressant helhet. Augustenborg har varit en testbädd för fastighetsägaren MKB som provat nya lösningar där och sedan gett dem bred spridning i det övriga fastighetsbeståndet, men området är också en testbädd och spridningskälla för en vidare krets.

Att leva och bo i Augustenborg

Det fanns en intressant förhistoria med tillskapandet av grannskapsenheten Augustenborg och dess utveckling under det kommande halva seklet som ledde fram till projektet Ekostaden. Grannskapsenheterna var en i Sverige dominerande stadsbyggnadsidé för större nyproduktioner under slutet av 1940-talet och 1950-talet. Augustenborg var Malmös första grannskapsenhet och också det då nystartade bostadsbolaget MKB:s första egna